

ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ Κ. ΣΕΡΜΠΟΥ

Αποστρατιωτικοποίηση και εθνική κυριαρχία: η μεγάλη εικόνα

Τις τελευταίες ημέρες, τόσο ο τούρκος πρόεδρος όσο και ο υπουργός Εξωτερικών εκκίνησαν το επικοινωνιακό σπινάρισμα του περιεχομένου των προσεκτικά προετοιμασμένων επιστολών του Μόνιμου Αντιπροσώπου της Τουρκίας στα Ηνωμένα Έθνη (Ιούλιος και Σεπτέμβριος 2021). Με πολιορκητικό κριό το καθεστώς της αποστρατιωτικοποίησης και με περίπου εξήντα χρόνια καθυστέρησης (άρα σιωπηρής αποδοχής), τίθεται αμφισβήτηση της κυριαρχίας ή/και αλλαγή της κυριαρχίας μεγάλων ελληνικών νησιών (Βόρειο και Ανατολικό Αιγαίο, Δωδεκάνησα). Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες του εξαιρετικά έμπειρου Φερντινούν Σινιρλιόγλου, έγκριτοι συνάδελφοι έχουν συστηματικά αποδομήσει τον πυρήνα της τουρκικής επιχειρηματολογίας. Αλλά και για τους λιγότερο μυημένους, έστω και αν ληφθεί υπόψη η πλέον διασταλτική ερμηνεία των σχετικών άρθρων των Συνθηκών Λωζάννης και Παρισίων, η παρακώρση κυριαρχίας με όρους, προϋποθέσεις και αιρεσιμότητες θα εξακολουθήσει να αποτελεί το φανταστικό περιτύλιγμα μιας ανύπαρκτης πραγματικότητας. Σε διαφορετική περίπτωση, τέτοιες απόψεις θα είχαν προ δεκαετιών υιοθετηθεί από το κυρίαρχο κεφαλικό κατεστημένο. Αντίθετως, παρέμειναν ανενεργές και περιχαρακωμένες εντός των σκληρών πλιν περιθωριακών του συνιστωσών.

Στο ενδιαίεσο, το άλμα της Τουρκίας, τόσο σε ισχύ όσο και ευρύτερα σε γεωπολιτικό μέγεθος και με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω εκσυγχρονισμού, διαμόρφωσε νέα δεδομένα. Οδηγώντας μεταξύ άλλων στο μεταλασσόμενο ακορντέον των επικαιροποιημένων τουρκικών συντεταγμένων. Αυτή τη φορά, με τη σφραγίδα της Γαλατίας Πατρίδας. Με την τελευταία να λειτουργεί ως γέφυρα με το αυτοκρατορικό της παρελθόν και να εστιάζει στην ανάδειξη της Τουρκίας ως κομβικής ναυτικής δύναμης. Αποκτώντας πρόσβαση στη Μεσόγειο και «κλειδώνοντας» θαλάσσιες ζώνες, η Αγκυρα κατακτά διαπραγματευτική ισχύ πολλών απλών χρήσεων. Κάθε άλλο παρά τυχαία η επισήμανση Σινιρλιόγλου στην επιστολή του Ιουλίου: «Αν η Ελλάδα δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της υπό τις υπάρχουσες συνθήκες, δεν μπορεί να διεκδικήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα που απορρέουν από αυτές τις συμφωνίες, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού των θαλάσσιων ζωνών».

Κοντολογίς, είναι το ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών στο Αιγαίο που εξακολουθεί να προτεραιοποιεί η Αγκυρα. Εργαλειοποιώντας έως και την «ιερή αγελάδα» της κυριαρχίας μεγάλων νησιών. Εξέλιξη που φωτογραφίζει πως η απώλεια εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας ως προς τις εθνικές προθέσεις ένθεν κακείθεν παραμένει εγκλωβισμένη σε ιστορικό χαμπλό. Με τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν να παρικο-

λουθεί με ικανοποίηση τη μεταβατική για το διεθνές σύστημα περίοδο απονομιμοποίησης του κυρίαρχου προτύπου περί των αποδεκτών ορίων διευθέτησης και μεθόδων άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Με τη διατήρηση του *status quo* να εξετάζεται κατά περίπτωση και να θεωρείται κάθε άλλο παρά δεδομένη.

Το οποίο, από το 1997, εξακολουθεί να περιλαμβάνει τον «σεβασμό στα νόμιμα, ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα της κάθε χώρας στο Αιγαίο, τα οποία έχουν μεγάλη σημασία για την ασφάλεια και την εθνική κυριαρχία της» (Συμφωνία της Μαδρίτης). Τα χρόνια που ακολούθησαν και παρά τις προσπάθειες εξορθολογισμού, η Ελλάδα απέτυχε να ρευστοποιήσει το ευρωτουρκικό της ατού και από κοινού με τη δημοσιονομική κρίση δεν ασχολήθηκε σε βάθος με την Τουρκία. Οδηγούμενη σε εσφαλμένες εκτιμήσεις ως προς την κατεύθυνση που θα ακολουθούσε μια ανερχόμενη δύναμη.

Το συνδυαστικό αποτύπωμα αξιόπιστης αποτροπής και ολοκληρωμένης διπλωματίας εξακολουθεί να αποτελεί ασφαλή οδηγό για την αποφυγή συγκρούσεων. Τόσο τα ταχύτατα αντανάκλαστα που επέδειξαν όσο και η ευθυγράμμιση Ουάσινγκτον - Λονδίνου - Βρυξελλών στο ζήτημα της κυριαρχίας των νησιών αντανάκλουν πως το διατλαντικό μέτωπο παραμένει συμπαγές και αρραγές. Έτσι ώστε το Αιγαίο να παραμείνει δυτική θάλασσα και να αποφευχθεί μια αναβάθμιση που θα οδηγούσε σε υπέρμετρη εξάρτηση από την Τουρκία. Ο ανανεωμένος ανταγωνισμός μεταξύ Ρωσίας και Δύσης και η περαιτέρω ενίσχυση της στρατηγικής σημασίας της Μαύρης Θάλασσας σε συνδυασμό με την κάθοδο της Μόσχας στα θερμά νερά της Μεσογείου δεν επιτρέπουν συναλλακτικούς πειραματισμούς με μια χώρα που φιλοδοξεί να καταστεί «περιφερειακός τοποτηρητής». Εξέλιξη που συνιστά μια επιπλέον κατοχύρωση ώστε τα ελληνικά νησιά να παραμείνουν οχυρωμένα.

Κρατώντας στο πίσω μέρος του μυαλού μας πως το επόμενο «παράθυρο ευκαιρίας» για την επίτευξη ωφέλιμων συμβιβασμών με θετικό γεωπολιτικό πρόσημο στο Αιγαίο και τις θαλάσσιες ζώνες του θα πρέπει να αγκαλιαστεί με ρεαλισμό και όχι να κλωτσηθεί με εθνολαϊκισμό. Μέχρι τότε, το μέγεθος της ελκτικής δύναμης και το εύρος εφαρμογής των σκληρά δοκιμαζόμενων φιλελεύθερων αξιών (διεθνές δίκαιο, διεθνής ευθύνη, ηθικό συμφέρον) θα εξαρτώνται από τον βαθμό ιεράρχησής τους στις προτιμήσεις, τα κύρια συμφέροντα και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μεγάλων και (κατά περίπτωση) ορισμένων εκ των μεσαίων εθνικών πρωταγωνιστών (βλ. Τουρκία).

Ο Σωτήρης Κ. Σέρμπος είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο ΔΠΘ και ερευνητής στο ΕΥΝΑΜΕΤ